

-Wat is goed I-

Les 4 Wanneer is eerlijkheid verkeerd?

Jakob the liar

Het is 1944. Jakob zit vast in een Pools getto omdat hij joods is. Een getto is een wijk die is afgesloten van andere wijken en waar alleen joden wonen. De situatie is triest en uitzichtloos. Honger, mishandeling en zelfmoorden zijn aan de orde van de dag. Door een samenloop van omstandigheden komt Jakob op het kantoor van de Duitsers terecht. Terwijl hij daar is vangt hij een radiobERICHT op dat de Russen snel oprukken.

Terug in het getto vertelt hij enthousiast wat hij gehoord heeft. Het is een sprankje hoop dat veel doet veranderen in het getto. Zijn kapper wilde een einde aan zijn leven maken, maar Jakob weet hem de noodzakelijke hoop te geven door te vertellen dat de Russen niet ver van Polen verwijderd zijn...

Jakob kan niet vertellen hoe hij het bericht heeft ontvangen, want als de Duitsers erachter komen heeft hij een probleem. Men gaat daarom denken dat Jakob een radio heeft en de hele gemeenschap klampt zich aan hem vast voor het dagelijkse nieuws van het front. Door deze hoop waait er een nieuwe wind door het getto. Er wordt weer gelachen, er verschijnt een nieuw perspectief dat iedereen hoop geeft.

Maar Jakob moet iedere keer overwinningen van de Russen en geallieerden verzinnen om de hoop levend te houden. En hij worstelt met de vraag of hij kan blijven liegen.

Opdracht

1. Wat vind jij dat Jakob zou moeten doen? Wat is goed? En waarom?

We gebruiken het woord 'goed' dagelijks. Maar wat bedoelen we ermee? Het lijkt hele verschillende dingen te kunnen betekenen. In sommige culturen is het goed om oudere mensen om te brengen. Zodra ze niet meer voor zichzelf konden zorgen volgde een ritueel waarbij de kinderen de plicht (en de eer!) hadden om hun ouder te wurgen. Had iemand geen kinderen, dan mocht een goede vriend het doen.

Een paar honderd jaar geleden vonden we het goed om misdadigers te vierdelen op het marktplein. Als dat nu zou gebeuren, zouden we het vreselijk vinden. Goed is dus een vreemd woord met veel verschillende betekenissen in verschillende tijden en culturen.

Wat bedoelen we er eigenlijk mee? Het is bedoeld om een bepaalde handeling te kwalificeren. Sommige handelingen noemen we goed, andere niet. Dat kunnen we doen op basis van verschillende criteria. Zo kunnen we zeggen: Wat de *gevolgen* van een handeling zijn, bepaalt of de handeling goed was. Als ik vriendelijk glimlach naar de caissière die er vermoeid uitziet, wordt zij daar gelukkig van. Dat is een positief gevolg van mijn handeling en dat maakt het een goede handeling.

Je kan ook kijken naar de *intentie*. Als ik naar de caissière glimlach omdat ik dan korting hoop te krijgen, dan is mijn handeling hetzelfde, maar mijn motief onjuist. Geen goede handeling dus. Het motief, de intentie, geeft de doorslag.

Een derde benadering zegt: Je moet niet naar de gevolgen, of naar de intenties kijken. Het gaat om de *handeling zelf*. Bepaalde handelingen zijn goed. Andere handelingen zijn niet goed. Het gaat er niet om of je eerlijk bent met een onzuiver motief, of omdat oneerlijk zijn slechte gevolgen heeft. Maar je moet eenvoudigweg eerlijk zijn. Ongeacht de intenties of de gevolgen is dat goed.

Opdrachten

2. Schrijf vijf voorbeelden op van goede dingen die je ooit gedaan hebt.
3. Waarom waren die daden goed?
4. Uit onderzoek blijkt dat iedereen vele malen per dag liegt. Je moet dan denken aan iemand een compliment geven ('leuk nieuw shirt') of zeggen dat het goed met je gaat, wanneer dat eigenlijk niet zo is.
Maak jij je daar ook schuldig aan? Waarom wel/niet?
5. Waar ligt voor jou de grens tussen een leugentje om bestwil en oneerlijkheid? En waarom daar?
6. Wat zou je Jakob adviseren: Doorgaan met liegen of eerlijk vertellen dat het meeste verzonnen is? Waarom? En wij welke van de drie benaderingen hoort dat?